

Paweł Madejski

Napisy i znaki pozostawione przez osoby przetrzymywane w aresztach i więzieniach Lublina w latach 1944–1953

Pamięć i Sprawiedliwość 11/2 (20), 479-502

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Paweł Madejski

Napisy i znaki pozostawione przez osoby przetrzymywane w aresztach i więzieniach Lublina w latach 1944–1953

„Łatwo jest mówić o Polsce,
trudniej dla niej pracować,
jeszcze trudniej umrzeć,
a najtrudniej cierpieć”¹.

Pomysł zebrania i opracowania napisów z pomieszczeń lubelskich aresztów zrodził się w 1999 r. Bezpośrednim bodźcem do podjęcia badań była krótka wzmianka o istnieniu napisów pozostawionych przez więźniów w piwnicach budynku przy ul. Krótkiej 4². Inicjatorem i kierownikiem prac był piszący te słowa, w skład zespołu weszli także Rafał Magryś, Katarzyna Madejska, Adam Solis, Małgorzata Wnuk oraz Dorota Gałaszewska. Opiekę nad projektem sprawował prof. dr hab. Janusz Wrona. Ustalono, że projekt będzie nosił tytuł *Napisy i znaki pozostawione przez osoby represjonowane w latach 1944–1956 w byłych pomieszczeniach więziennych na terenie miasta Lublina*. Osoby prowadzące badania należały do Studenckiego Koła Naukowego Archiwistów UMCS. W trakcie prac w obrębie Koła utworzyły Sekcję Epigraficzną, która z czasem przekształciła się w odrębne Studenckie Koło Naukowe Epigrafików UMCS *Exploratio*. Od początku wysiłki studentów były wspierane przez Muzeum Lubelskie, a zwłaszcza przez panią Barbarę Oratowską, kierowniczkę Muzeum Martyrologii „Pod Zegarem”, oraz pana Piotra Maciuka, który wykonał zdjęcia napisów. Specjalne podziękowania należą się także tym właścicielom, którzy udostępnili użytkowane przez siebie piwnice, należy bowiem zaznaczyć, że nie do wszystkich pomieszczeń umożliwiono nam dostęp.

479

¹ Napis w celi przy al. Szucha 25 w Warszawie (motto znajdującego się tu Mauzoleum Walki i Męczeństwa 1939–1945).

² M. Kielasiński, *Raport o zabijaniu. Zbrodnie sądów wojskowych na Zamku w Lublinie*, Lublin 1997, s. 5.

Prace nad projektem

Prace, których wyniki zawiera niniejsza publikacja, trwały w latach 1999–2001. Ich efektem było zebranie 126 napisów, znaków i rysunków wykonanych przez więźniów w piwnicach kamienicy przy ul. Krótkiej 4 oraz klasztorze oo. Karmelitów Bosych przy ul. Świętoduskiej. W pomieszczeniach piwnicznych kamienicy przy ul. Krótkiej 4 (siedziba dawnego Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego) znaleziono najwięcej napisów, w większości pochodzą one z piwnicy nr 7 oraz z korytarza. Napisy znajdują się także w piwnicy nr 6, lecz jej właściciel nie wyraził zgody na wejście studentów (choć udało się udokumentować jeden napis). Starano się przeszukać także inne pomieszczenia, co nie przyniosło jednak rezultatów, ściany bowiem były albo otynkowane, pobielone, albo nie było na nich napisów. W innych kamienicach przy ulicach Krótkiej i Jasnej dokonano jedynie pobieżnych oględzin, nie znaleziono jednak żadnych napisów.

Przeszukano również część piwnic w kamienicach przy ul. Chopina 7 i 18, lecz i tam ściany zostały otynkowane. Podobna sytuacja miała miejsce w budynkach przy ulicach: Piłsudskiego 1, I Armii Wojska Polskiego (w pomieszczeniach, użytkowanych obecnie przez Izbę Skarbową; w niektórych piwnicach zachowały się charakterystyczne drzwi z judaszami oraz wnęki na lampy), Krakowskim Przedmieściu 47, a także w pomieszczeniach piwnicznych dawnej siedziby MO, Staszica 3 (tu połowa piwnic została otynkowana i pomalowana, natomiast dostęp do drugiej połowy został zamurowany). Niczego nie znaleziono w piwnicach kamienic przy ul. Probstwo 19, jedynie w niektórych mieszkaniach właściciele pozostawili elementy wyposażenia z czasów, gdy rezydowało tu gestapo (drzwi umocnione blachą), niektórzy wspominali też o odnajdywanych sporadycznie dokumentach w języku niemieckim, nikt jednak ich nie posiadał. Poza zasięgiem prac pozostały podziemia Zamku Lubelskiego, a takie napisy tam się znajdowały³. Natomiast w podziemiach obecnego klasztoru oo. Karmelitów Bosych przy ul. Świętoduskiej, dawnym areszcie wojskowym, zachowały się resztki napisów, w tym także te pochodzące najprawdopodobniej sprzed 1939 r. Poszerzyło to zakres chronologiczny projektu.

Można przyjąć, że napisy na pewno znajdowały się w obecnych pomieszczeniach Muzeum Martyrologii „Pod Zegarem”, dawnej siedzibie gestapo oraz NKWD. W 1946 r. spisano je w protokole oględzin Komisji do Badania Zbrodni Niemieckich, lecz podczas prac konserwatorskich w 1978 r. zachowano tylko niektóre, reszta została zniszczona⁴. Z oczywistych względów Komisja mogła pominąć napisy datowane na okres po wyzwoleniu Lublina 22 lipca 1944 r.

Zebrano również informacje związane z badanymi budynkami i okresem 1944–1953. Wspomnienia więźniów pomogły w ustaleniu czynników technicznych wpływających na wykonanie oraz treść napisów. Poszerzyły także listę

³ Zofia Leszczyńska przytacza jeden z nich: „Droga mamo, już się nie zobaczymy, czekam na wykonanie wyroku. Ciężko jest umierać” (Z. Leszczyńska, *Więźniowie Zamku Lubelskiego w latach 1944–1954. Próba charakterystyki* [w:] *Więźniowie polityczni na Zamku Lubelskim (1944–1954)*, red. A. Gałan, Z. Mańkowski, Lublin 1996, s. 39).

⁴ Z. Kowalski, *Napisy i znaki więźniów na ścianach cel aresztu w bylej siedzibie Gestapo w Lublinie*, „Studia i Materiały Lubelskie” 1996, nr 11, s. 80.

obiektów godnych zbadania, ponieważ niektórzy byli więźniowie twierdzili, że ludzi przetrzymywano również w innych budynkach w kwartale między ulicami: I Armii Wojska Polskiego, Dolną, 3 Maja, Ogrodową i Chmielną; w tym kwartale mieści się też budynek przy ul. Cichej 8 (dawny Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego). Informacje obecnych lokatorów czy właścicieli pozwoliły na określenie przeznaczenia niektórych pomieszczeń, np. kuchni w kamienicy przy ul. Krótkiej 4. Z tego źródła pochodzą też niesprawdzone dane o miejscach wykonywania wyroków śmierci: „schron” przy ul. Probstwo, załom muru w obrębie zabudowań klasztoru oo. Karmelitów Bosych.

Kolejnym etapem prac było ustalenie tożsamości osób, których imiona i nazwiska zostały odczytane. Prace prowadzono na podstawie akt więzienia na Zamku w Lublinie, zwłaszcza *Księgę główną więźniów śledczych* (obecnie w archiwum IPN w Lublinie)⁵. Udało się zidentyfikować jedynie kilka osób, ponieważ w księdze ujęto tylko tych, których przetrzymywano w więzieniu na Zamku. Zapewne znaczna część więźniów trafiła gdzie indziej albo przebywała w aresztach czasowo. Ustalenie tożsamości wszystkich osób wymaga szerokiej kwerendy. Pewnym uzupełnieniem są wspomnienia byłych więźniów, ale to źródło nie umożliwiło identyfikacji żadnej osoby. Dane z organizacji kombatanckich też okazały się mało przydatne. Należy pamiętać, że w aresztach UB, NKWD czy WP przetrzymywano nie tylko członków organizacji konspiracyjnych, UPA, ale także wszystkich „wrogów ustroju ludowego” lub osoby za takie uznane czy podejrzewane, prywatnych przedsiębiorców i kupców oraz zwykłych przestępców. Oni również mogli wykonywać napisy, a ich bliższa identyfikacja jest niemożliwa. Rozpoznanie utrudnia też zbieżność nazwisk, różnice w ich zapisie oraz stan zachowania samego napisu. W wielu wypadkach identyfikacja piszącego jest niemożliwa, zwłaszcza wówczas, gdy umieścił on tylko inicjały, nie można bowiem stwierdzić, który skrót oznacza imię, a który nazwisko.

Do sprawdzenia pozostaje jeszcze kilka budynków, ale bez zgody obecnych właścicieli jest to niemożliwe. Projekt zatem jest nieukończony, konieczne będzie wznowienie prac. Pomimo to zdecydowano się na opublikowanie dotychczas zebranych materiałów⁶.

Treść napisów

Z formalnego punktu widzenia zebrane napisy i znaki należy zaliczyć do kategorii graffiti, czyli napisów i rysunków o treściach społecznych, politycznych lub nonsensownych wykonanych na ścianach budowli publicznych⁷. W tym

⁵ Na temat dokumentacji aresztów zob. R. Wnuk, *Areszty wojewódzkiego i powiatowych urzędów bezpieczeństwa publicznego na Lubelszczyźnie* [w:] *Więźniowie polityczni na Zamku Lubelskim...*, s. 123–135.

⁶ Pierwszą publikacją poświęconą temu zagadnieniu jest krótki artykuł P. Madejskiego, *Napisy z ubeckich aresztów Lublina*, „Spotkania z Zabytkami” 2008, nr 6, s. 30–31.

⁷ Na temat graffiti jako zjawiska i sztuki zob. A. Osęka, *Spowiedź uliczna* [w:] *Polskie mury. Graffiti – sztuka czy wandalizm?*, oprac. R. Gregrowicz, J. Waloch, Toruń 1991, s. 8–15; *idem*, *Jaskrawa inwazja*, „Gazeta Wyborcza”, 21–22 IV 2001; P. Kowalski, *Samotność i wspólnota. Inskrypcje w przestrzeniach współczesnego życia*, Opole 1993.

przypadku chodzi o areszty, a te trudno uznać za budowle dostępne publicznie. Napisy wszakże kojarzą się z losem więźniów: pamiętamy postać Gustawa-Konrada zapisującego w swojej celi epitafium czy obraz skazańca ryjącego swoje nazwisko na ścianie lub więzienny zwyczaj przekreślania kreską oznaczających mijające dni. Autorowi nie udało się znaleźć pracy, która analizowałaby to zjawisko, zapewne tak stare jak samo pismo i znane już w starożytności⁸. Więźniowie często sporządzali długie napisy, np. wyznanie wiary wyrzeźbione przez protestantów w twierdzy Brouage⁹. Powstały prace o napisach sporządzonych przez więźniów aresztów niemieckich w Europie¹⁰, w tym w Polsce, także w Lublinie¹¹. Zjawisko było masowe – w pomieszczeniach więziennych budynków przy al. Szucha odkryto ponad tysiąc napisów. Ryli je więźniowie obozów koncentracyjnych, przymusowi robotnicy.

Wspomnienia byłych więźniów podkreślają, że do sporządzenia napisu konieczne było światło i odpowiednie narzędzia. Jednak istnieją przykłady, że i w pomieszczeniu całkowicie pozbawionym światła udawało się wykonać napis, zapewne kierując się dotykiem. Więźniowie wspominają też o karach grożących za wykonanie napisu, co tłumaczy, dlaczego część napisów nosi ślady zacierania. Mogły też być inne przyczyny skłaniające do niszczenia wykonanych przez siebie napisów. Wszystkie opublikowane tu napisy zostały wyrzeźbione ostrym przedmiotem – gwoździem, łyżką, drutem, igłą czy agrafką, czasem napisane ołówkiem na powierzchni cegieł, na główkach i wozówkach. W przypadku takiego materiału jak cegła wapienno-piaskowa (piwnice przy ul. Krótkiej 4) nie było to trudne. Zachowały się trzy lub cztery napisy w cyrylicy, prawdopodobnie ukraińskie, pozostałe wykonano w języku polskim i łacińskim.

Większość napisów to inskrypcje biograficzne, zawierające imiona i nazwiska (lub inicjały). Ich treść była uzupełniana przez dodanie dat, pseudonimów, miejsca pochodzenia, przyczyn zatrzymania, podstawy prawnej oskarżenia. Również często pojawiają się daty. Kolejny rodzaj napisów to tzw. kalendarze – ryte na ścianach tabele pozwalające określić upływający od uwięzienia czas oraz zaznaczyć dni przesłuchań. Najbardziej uderzające są napisy wotywno i sentencjonalne, choć tych jest niewiele. Szczególnym przykładem nienależącym do żadnej z wymienionych grup jest wyrzeźbiony wywód twierdzenia Pitagorasa oraz tabliczka mnożenia. Pojawiają się też symbole – krzyże, znak Polski Walczącej. W publikacji jako ostatni zamieszczono napis, który powstał współcześnie, wykonany zapewne przez jednego z bezdomnych nocujących w piwnicach kamienicy przy ul. Krótkiej 4, który świadczy o trwałości i recepcji pewnych zwyczajów. Napisy stanowią źródło poznania nie tylko osób prześladowanych przez ustrój komunistyczny, są one materiałem ukazującym życie więzienne, psychikę więźniów, cierpienie tych, którzy byli katowani przez śledczych. Mogą więc uzupełniać wspomnienia.

Wraz z podjęciem przez Instytut Pamięci Narodowej programu dokumentowania miejsc kaźni z okresu komunistycznego – „Śladami zbrodni” – materiału

⁸ Zob. np. P.-L. Gatier, *Nouvelles inscriptions de Gerasa*, „Syria” 1985, t. 62, z. 3–4, s. 297–312.

⁹ Zob. <http://www.museeprotestant.org>, 30 XII 2011 r.

¹⁰ S.G. Pugliese, *Desperate Inscriptions. Graffiti from the Nazi Prison in Rome 1943–1944*, Roma 2002.

¹¹ Z. Kowalski, *Napisy i znaki...*, s. 77–86.

źródłowego będzie przybywać. Konieczność prowadzenia prac dokumentacyjnych jest nagląca: wiele z pomieszczeń dawnych aresztów i więzień stało się własnością osób prywatnych, które często niszczą napisy, będące z ich punktu widzenia potencjalnym źródłem kłopotów. Uzasadnia to intensyfikację poszukiwań, tak aby zachować jak najwięcej pozostałości¹².

Zasady edycji

W niniejszej pracy przyjęto zmodyfikowane zasady edycji źródeł epigraficznych opracowane przez Józefa Szymańskiego i Barbarę Trelińską¹³. Napisy uporządkowano według budynków, z których pochodzą. Starano się zachować w druku wszelkie właściwości pisowni, w tym także odmienne moduły liter. Zazwyczaj abrewiacje nie zostały zaznaczone, a ich rozwinięcia w edycji, o ile były możliwe, ujęto w nawiasy okrągłe ( ), natomiast ubytki i zniszczenia w nawiasy kwadratowe [ ]. Napisy tworzą zwykle jeden wiersz. Tam, gdzie obejmuje on kilka wierszy, tekst oddano w sposób ciągły, oddzielając poszczególne wiersze ukośnikami /. Kalendarze starano się oddać w druku jak najwierniej, bez zachowania jednak oryginalnej wielkości. Jak najdokładniej starano się opisać symbole towarzyszące napisom. Większość napisów została sfotografowana (odbitki pozostają w zbiorach autora, negatywy w zbiorach Muzeum Lubelskiego).

Napisy wykonane przez więźniów¹⁴

I. Klasztor oo. Karmelitów Bosych, ul. Świętoduska 14

W pomieszczeniach klasztornych od 1864 r. mieściło się więzienie śledcze, w latach 1919–1939 wojskowe więzienie śledcze nr 2, potem areszt NKWD. W 1945 r., po przeniesieniu więzienia, karmelici bosci odzyskali klasztor¹⁵. Publikowane napisy pochodzą z piwnicy nr 6.

1. 1932–1939. Napis starannie wyryty na tynku na prawo od wejścia. Inskrypcja poświadczeniowa, majuskuła z minuskułą:

**Tu / SIEDZIAŁ / KAN(ONIER)^a ROSIECKI¹ /
5 P(UŁK)^aA(RTYLERII)^aL(EKKIEJ)^{a2}**

^a Niezaznaczona abrewiacja Or. ¹ Rosiecki, być może kanonier 5. Lwowskiego Pułku Artylerii Lekkiej, bliżej nieznan. ² Taką nazwę nosił pułk od 31 XII 1931 r.;

¹² W trakcie dalszych prac prowadzonych przez Studenckie Koło Naukowe Epigrafików UMCS *Exploratio* napisy oraz pozostałości po areszcie udokumentowano także w piwnicach klasztoru oo. Reformatorów w Kazimierzu Dolnym.

¹³ J. Szymański, B. Trelińska, *Instrukcja wydawnicza dla źródeł epigraficznych*, Lublin 2003.

¹⁴ Napisy odczytali: Paweł Madejski (1–10, 12–18, 22, 24–27, 30–34, 36, 37, 39, 41, 42, 44, 45, 47–52, 54–83, 85–87, 89–93, 95–104, 107–112, 114, 116–120, 122–126); Rafał Magryś (7, 11, 19, 20, 21, 23, 25, 28, 29, 35, 38, 40, 43, 46, 53, 84, 88, 94, 105, 106, 113, 115, 118, 121).

¹⁵ P. Janowski, *Karmelici bosci w Lublinie w latach 1918–1939 – kwestia odzyskania klasztoru* [w:] *Karmelici bosci w Polsce 1605–2005. Księga jubileuszowa*, red. C. Gil, Kraków 2005, s.1–10.

w 1939 r. stacjonował we Lwowie. Nie jest też wykluczone, że może chodzić o żołnierza 5. Wileńskiego Pułku Artylerii Lekkiej PSZ.

2. 1919–1945. Cegła na sklepieniu, litery ryte. Poświadczeniowa, minuskuła:
Białosiew[...]^{a1}

^a Zniszczone 3–4 litery *Or.* ¹ Białosiewski lub Białosiewicz, bliżej nieznany.

3. 1919–1945. Wozówka cegły, litery i cyfry ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:
8 ZAT[...]^a ADOLF¹

^a Zniszczone 3–4 litery *Or.* ¹ Adolf Zat[...], bliżej nieznany.

4. 1919–1945. Wozówka cegły, cyfry ryte. Data:
14¹ III

¹ Odczyt niepewny.

5. 1919–1945. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, minuskuła:
Za [...]^a

^a Zniszczona nieznana liczba liter *Or.*

6. 1919–1945. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, minuskuła:
Tu b[...]^a

^a Zniszczona nieznana liczba liter *Or.*

II. Kamienica przy ul. Krótkiej 4 (dawna siedziba Resortu Bezpieczeństwa PKWN¹⁶, w latach 1944–1953 Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego)

A. Korytarz

7. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte, widoczne ślady zacierania. Sentencjonalna, majuskuła z minuskułą:

BÓG HONOR / OjCzyzNA WA^a[LKA]^{a1}

^a Liter brak *Or.* ¹ Uzupełnienie prawdopodobne, możliwe i inne.

8. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte. Sentencjonalna, majuskuła (fot. 1):

POWSTAŃ POLSKO I / RWIJ KAJDANY

9. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

A(RMIA)^a K(RAJOWA)^a / HAŁABIS¹

^a Niezaznaczona abrewiacja *Or.* ¹ Hałabis, bliżej nieznany członek Armii Krajowej.

¹⁶ Z. Mańkowski, *Miejsce więzienia na Zamku i jego rola w tłumieniu ruchu niepodległościowego (1944–1954)*, [w:] *Więźniowie polityczni na Zamku Lubelskim...*, s. 22.

10. Między 19 a 23 XI 1944 r. lub I 1947 r. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła z minuskułą (fot. 2):

CHoŁAJ¹

¹ Być może chodzi o Michała Chołaja, syna Szymona i Marianny, ur. 25 VIII 1892 r. w Witowcach, pow. Puławy, zamieszkałego w Lipniaku, pow. Lublin, z zawodu rolnika i mydlarza. Aresztowany przez RBP 19 XI 1944 r., przekazany do więzienia na Zamku 23 XI 1944 r. Skazany 5 XII 1944 r. na karę śmierci za przynależność do AK i przechowywanie magazynu broni. Ułaskawiony 11 XII 1944 r. z zamianą na 10 lat więzienia. Początek kary 20 XII 1944 r.¹⁷ Może być to też Mieczysław Chołaj, syn Jana i Anny z Węgorków, ur. 6 VII 1916 r., stolarz ze Słubocina, pow. Lublin, oskarżony z art. 86 kkw i 4 par. 1 DCK [dkk] przez Wojskową Prokuraturę Rejonową w Lublinie 2 I 1947 r., w więzieniu na Zamku Lubelskim od 9 I 1947 r., doprowadzony z PUBP w Lublinie¹⁸.

11. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte. Sentencjonalna, majuskuła (fot. 3):

ZA SŁUŻBĘ BOGU I POLSCE

12. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka jednej i główka drugiej cegły, litery ryte. Wotywna, majuskuła (fot. 4)¹⁹:

BOŻE DAJ PRZETRWAĆ

13. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka jednej i główka drugiej cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła z minuskułą:

A(rmia)^a K(rajowa)^a / Szaja¹

^a Niezaznaczona abrewiacja Or. ¹ Szaja, bliżej nieznanym członkiem AK.

14. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła z minuskułą:

M(iasto)^a Lublin / Bartnik¹

^a Niezaznaczona abrewiacja Or. ¹ W areszcie więziono kilka osób o nazwisku Bartnik, bliższa identyfikacja jest niemożliwa.

15. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

¹⁷ AIPN Lu, Więzienie w Lublinie, 3/18, Księga główna więźniów śledczych, 1944 r., nr 1369; Więzienie w Lublinie, 3/19, Księga główna więźniów śledczych, 1944–1945 r., nr 82; CAW, III – 436, nr 121; *Księgi więzienia na Zamku w Lublinie 1944–1954*, t. 1: *Księga główna więźniów śledczych 9 X – 11 XII 1944*, red. i oprac. A.T. Filipek, M. Krzysztofik, Lublin 2009, s. 159; *Księgi więzienia na Zamku w Lublinie 1944–1954*, t. 2: *Księga główna więźniów śledczych 8 XII 1944 – 22 II 1945*, red. i oprac. A.T. Filipek, M. Krzysztofik, Lublin 2010, s. 23; Z. Leszczyńska, *Ginę za to, co najgłębiej człowiek ukochać może. Skazani na karę śmierci przez sądy wojskowe na Zamku lubelskim (1944–1945)*, Lublin 1998, s. 291.

¹⁸ AIPN Lu, Więzienie w Lublinie, 3/23, Książka ewidencyjna więźniów śledczych, 3 II 1946 – 26 I 1948 r., nr 31 I 53/47.

¹⁹ M. Kielasiński, *Raport o zabijaniu...*, s. 5.

M¹ URBAN²

¹ Odczyt niepewny, możliwe też W. ² W areszcie przebywało kilka osób o tym nazwisku i imionach rozpoczynających się na W lub M.

16. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

”SROGI”¹

¹ Pseudonim nieznaney osoby.

17. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

1951¹ / [.]²OSZKA. A³. / KATOWICE

¹ Prawdopodobnie niezwiązany z resztą napisu. ² Zniszczona litera Or. ³ A. [.] oszka (Poszka?) z Katowic, bliżej nieznanany (por. nr 48).

18. II 1951. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, minuskuła z majuskułą:

z Dukli¹ / od XX VI 1950² / do II 1951² Wigdorczyk³

¹ Dukla, miasto gminne w województwie podkarpackim. ² Odczyt niepewny.

³ Wigdorczyk z Dukli, bliżej nieznanany.

19. X 1948. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery i cyfry ryte. Poświadczeniowa, majuskuła z minuskułą:

LUBLIN / 22 IX 1948 K^a [.]^a UR(ODZONY). 1931

ZAM^b[...]^b / c[...]^c”SZ^dATAN”¹ 19 X

^a Zniszczony jeden znak. ^b Nieczytelne 2–4 znaki. ^c Zniszczonych kilka znaków. ^d Z nadpisane między S a A. ¹ Pseudonim nieznaney osoby ur. w 1931 r., która od września do października 1948 r. przebywała w areszcie na ul. Krótkiej 4.

20. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

LUŚNIA¹

¹ Prawdopodobnie pseudonim (nazwisko wachmistrza z *Pana Wołodyjowskiego* Henryka Sienkiewicza).

21. 1944–1949. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, cyfry ryte. Data:

14 – X – 4

22. 1951. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte, zacierane. Poświadczeniowa, majuskuła z minuskułą:

M[.....]^a[...]^{a1} A. 1951 / Ło[.]^azkowski. A.²

^a Zniszczone kilka znaków Or. ¹ Prawdopodobnie nazwisko. ² A. Łoszkowski lub Łączkowski, ewentualnie Łoczkowski lub Łączkowski, bliżej nieznanany.

23. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

W. L.¹

¹ W. L., nieznanym.

24. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

KS[I]^aAŻEK S.¹

^a Zniszczony *Or.* ¹ S. Książek, bliżej nieznanym.

25. XII 1950. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła z minuskułą:

ZA[...]^aWSKI Cz.¹ / ²[.....]^bA[.]^c. A.² / 18 XII 50

^a Zniszczone dwie litery *Or.* ^b Zniszczone kilka znaków *Or.* ^c Zniszczona jedna litera *Or.* ¹ Cz. Za[.]wski. Czesław Zalewski (?), bliżej nieznanym. ² Prawdopodobnie kolejne nazwisko.

26. XII 1948. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

R. J.¹ / 20 XII 48

¹ R. J., nieznanym.

27. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, minuskuła:

Łonysz¹

¹ Łonysz, bliżej nieznanym.

28. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła z minuskułą:

Gij[.]^aWSKI / Sta¹

^a Zniszczona jedna litera *Or.* ¹ Sta Gij.wski, Stanisław Gijewski lub Gijowski (?), bliżej nieznanym.

29. I 1950. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, minuskuła:

M. T.¹ 13. I. 50

¹ M. T., nieznanym.

30. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

ЕВСТРАТОВ О.¹ / РОСТОВ / ДОН²

¹ O. Jewstratow z Rostowa nad Donem, bliżej nieznanym. ² Rostów nad Donem, miasto w południowej Rosji.

31. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówki dwu cegieł, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

РАСТВО / ДОН¹

¹ Rostów nad Donem, miasto w południowej Rosji.

32. 1948. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, minuskuła i majuskuła:

D[...]^araj¹ Toruń¹ / 8 X 48

^a Zniszczone 2–3 litery *Or.* ¹ Prawdopodobnie nazwisko, nieznany.

33. 1944–1949. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, minuskuła i majuskuła:

Z(wiązek)^aH(arcerstwa)^aP(olskiego)^{a1}

/ czuwaj! / 12 XI / [...]aj / [...]b^{orowski} Cz.²

^a Niezaznaczona abrewiacja *Or.* ^b Zniszczone kilka znaków *Or.* ¹ Związek Harcerstwa Polskiego, organizacja utworzona 1 XI 1918 r., od 27 IX 1939 r. działała konspiracyjnie jako Szare Szeregi, reaktywowana 30 XII 1944, od 1949 r. systematycznie likwidowana, 15 X 1950 r. jej struktury podporządkowano Związkowi Młodzieży Polskiej. Może także chodzić o jedną z konspiracyjnych struktur z lat 1944–1953. ² Cz. [...]orowski, bliżej nieznany.

34. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte, napis zacierany. Poświadczeniowa, minuskuła i majuskuła:

[...]a / [...]I rok – K(atolicki).U(niwersytet).L(ubelski).¹

^a Zniszczone kilkanaście znaków *Or.* ¹ Katolicki Uniwersytet Lubelski, wyższa uczelnia założona w 1918 r. w Lublinie.

35. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

WICZAK MAR[...]a¹ / [...]b / I[...]b A K(atolicki).U(niwersytet).L(ubelski).¹

^a Zniszczone 2–3 litery *Or.* ^b Zniszczonych kilka znaków *Or.* ¹ Marek?, Marcin?, Marian? Wiczak, student KUL, bliżej nieznany (zob. nr 34).

36. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte, napis zacierany. Poświadczeniowa, majuskuła:

[.....]a I A.¹

^a Zniszczonych 6–7 znaków *Or.* ¹ Prawdopodobnie nazwisko.

37. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte, napis zacierany. Poświadczeniowa, majuskuła i minuskuła:

Lubli[n.....]a / KW[.....S]a KI. G.¹

^a Zniszczone kilka znaków *Or.* ¹ G. Kw.....ski, prawdopodobnie nazwisko: Kwiatkowski? Kwieciński?

38. VII 1951. Ściana na lewo od wejścia, główka cegły, cyfry ryte. Data:

VII 51

39. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte, napis zacierany. Poświadczeniowa, majuskuła:

[.....]a A a[.....]a

^a Zniszczona bliżej nieznana liczba znaków *Or.*

40. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte, napis zacierany. Poświadczeniowa, majuskuła i minuskuła:

^a[...] ^a52 / KUT[...] ^{b1}W(olność)IN(iezawisłość)^{c2/a}[.....] ^aW

^a Zniszczona nieznana liczba znaków *Or.* ^b Zniszczona jedna litera *Or.* ^c Niezaznaczona abrewiacja *Or.* ¹ Odczyt niepewny ² Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość”, organizacja konspiracyjna działająca od 2 IX 1945 do VIII 1953 r.

41. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, minuskuła:

3a / Boiyr

42. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

a) W[...] ^a

b) M ONK¹

c) CI

^a Zniszczone dwa znaki *Or.* ¹ Prawdopodobnie niezwiązane ze sobą.

43. 1950. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

C. P.¹ SAI / [...] ^a1950 r(oku).

^a Nieczytelne cztery znaki *Or.* ¹ Prawdopodobnie cyrylica, inicjał nieznanego S.R.

44. 1944–1953. Wozówka cegły, litery i krzyż ryte. Wotywna, majuskuła:

BOZE (krzyż)

45. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte, zacierane. Poświadczeniowa, minuskuła:

Tu się męczyli

46. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, minuskuła:

T. W siedział / Igor¹

¹ Igor, nieznanany.

47. 1948. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, cyfry ryte, minuskuła. Data: [...] ^a48 r(ok).

^a Zniszczone 3–4 znaki *Or.*

48. 1951. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, litery ryte, zacierane. Poświadczeniowa, majuskuła z minuskułą:

ZAMEK 51 T. V / A. [...] ^aoszka¹ [...] ^aXXVIII / LUBLIN rok 1950 – 1.

^a Zatarła kilka znaków *Or.* ¹ A. [...] ^aoszka, Poszka (?) z Katowic (por. nr 17).

49. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, znaki ryte. Kalendarz:

X	X	X	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X

X	X	X	X			

50. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, znaki ryte, zaciera-
ne. Kalendarz:

51. 1951. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, znaki ryte. Kalendarz.
Wozówkę jednej cegły podzielono trzema pionowymi kreskami na cztery pola.
Pierwsze pole podzielono dwoma poziomymi na trzy pola:

Pole I, pas 1: $5[.]^1 - 51$

Pole I, pas 2: $18 - [.]^a$

Pole II – IV: zawartość zatarta lub nieczytelna.

^a Nieczytelnych kilka znaków *Or*.

52. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, znaki ryte. Kalendarz:

X	X	X	X	X	X	X

53. 1944–1953. Ściana na lewo od wejścia, wozówka cegły, znaki ryte. Tabliczka
mnożenia. Obok tabeli, na wysokości połączenia belek, wyryto krzyż oraz skrzy-
żowane narzędzia Męki Pańskiej (fot. 5):

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2									20
									27

									80
9									91
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

B. Piwnica nr 7 (03)

54. 1944–1953. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, minuskuła:
Rykaiuk St(anisław)^{a1}

^a Niezaznaczona abrewiacja *Or.* ¹ Stanisław Rykaiuk, bliżej nieznan.

55. IX 1951. Wozówka cegły, litery ryte płytko. Poświadczeniowa, minuskuła z majuskułą:

WalczyNa / Ed(ward)^{a1} / 5 lat

^a Niezaznaczona abrewiacja *Or.* ¹ Edward Walczyna, syn Aleksandra i Marii, ur. 3 IX 1925, kowal z Niemiec, pow. Lublin. Oskarżony i aresztowany wraz z Wiktorem Kozieją (syn Józefa i Barbary, ur. 24 XII 1923 r., robotnik, zam. Chełm, ul. Lubelska 61/7) z art. 9, par. 1 i 2 z dnia 26 X 1949 r. W więzieniu na Zamku Lubelskim od 24 XI 1950 r., przywieziony z WUBP, aresztowany z nazaku Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Lublinie 2 IX 1950 r.²⁰

56. IX 1951. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, minuskuła z majuskułą:

WalczyN^a[a] ^a Edw[ard]^{b1}

^a Brak lub nieczytelne *Or.* ^b Brak *Or.* ¹ Edward Walczyna (por. nr 55).

57. 1 IX 1948 – 10 II 1949. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, minuskuła:

FETKO CZESŁAW¹

¹ Czesław Fetko, syn Władysława i Józefy, ur. 4 V 1930 r., uczeń, zam. Rury, ul. Świętokrzyska 19. Od czerwca 1947 do 30 XII 1948 r. członek („Sokół”) działającej w gimnazjum dla dorosłych ośmioosobowej organizacji NSZ „Bojówka o Niepodległość”. Obok Ryszarda Jaworskiego (uczeń, syn Mariana i Zofii, ur. 19 XII 1928 r., zam. Lublin, ul. Bychawska 46/2) zastępca dowódcy organizacji – Edwarda Żukowskiego (uczeń, syn Waleriana i Anny, ur. 10 VIII 1929 r., zam. Rury Jezuickie 12). Aresztowany przez UB 1 IX 1948 r., osadzony w więzieniu na ul. Krótkiej 4, od 10 II 1949 r. w areszcie przy ul. Szopena 18. Wraz z nim aresztowano Jaworskiego i Żukowskiego. Wszyscy oskarżeni zostali przez Wojskową Prokuraturę Rejonową w Lublinie z art. 86, par. 2 kkwp i art. 4, par. 1 dekretu z 13 VI 1946 r. Więziony na Zamku Lubelskim bez wyroku od 18 III

²⁰ AIPN Lu, Więzienie w Lublinie, 3/26, Księga główna więźniów śledczych, nr 207.

1949 r. i 6 VIII 1949 r. zwolniony. Wraz z nim zwolniono również Jaworskiego, natomiast Żukowski skazany został na trzy lata więzienia²¹.

58. 1 IX 1948 – 10 II 1949. Wozówka cegły, litery i cyfry ryte. Poświadczeniowa, minuskuła:

FETKO¹ XI 48

¹ Czesław Fetko (zob. nr 57).

59. V 1950. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, minuskuła:
**P(AWEŁ). O(CHIJEWICZ)¹. 3. V. 1950 / ART(YKUŁ)^a 143² BIAŁA
PODL(ASKA)^{a3}**

^a Niezaznaczona abrewiacja Or. ¹ Paweł Ochijewicz, syn Teodora i Marii, ur. 11 X 1904 r., bez zawodu, zam. Biała Podlaska, aresztowany z nakazu Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Lublinie 3 V 1950 r. z art. 143 kkwp, przekazany z WUBP do więzienia na Zamku Lubelskim 28 X 1950 r.²² ² Kodeks karny Wojska Polskiego. ³ Biała Podlaska, miasto powiatowe w województwie lubelskim.

60. 1944–1953. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, minuskuła:

KINDRA HIPOLIT¹ JANÓW²

¹ Hipolit Kindra (Kędra?) z Janowa Lubelskiego, bliżej nieznanymi. ² Janów Lubelski, miasto powiatowe w województwie lubelskim.

61. 1944–1953. Główka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

SKULIMOWSKI¹ / D^a[.....]^{a2} / DOBRZAŃSKI³

^a Nieczytelnych 7–9 liter. ¹ Skulimowski, bliżej nieznanymi. ² Zapewne było to nazwisko. ³ Dobrzański, bliżej nieznanymi.

62. VI 1951. Wozówka cegły, ołówek. Poświadczeniowa, minuskuła z majuskułą:

Seliński JAN¹ / 2 – IX – 50 – 24 – VI – 51 r(oku)^a / z art(ykułu).

225 – P(ARAGRAF). 1² bZOCBMYST^b

^a Niezaznaczona abrewiacja Or. ^{bb} Odczyt niepewny. ¹ Jan Seliński, bliżej nieznanymi. ² Art. 225, par. 1 kkwp.

63. 1944–1953. Główka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

PYZIK¹ / NOSEWICZ² / KULESZA³ / MILCZAREK⁴

¹ Pyzik, ² Nosewicz, ³ Kulesza, ⁴ Milczarek – nieznanymi.

64. 1951. Wozówki i główki cegieł, litery i cyfry ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

²¹ AIPN Lu, Więzienie w Lublinie, 3/25, Księga główna więźniów śledczych, 2 I 1948 – 3 X 1949 r., p. 358, nr 76; *ibidem* Więzienie w Lublinie, 3/27, Księga główna więźniów karnych, nr 483/50; Związek Więźniów Politycznych Okresu Komunistycznego, Akta Osobowe, nr 6/5; L. Meresta, *Wybrane problemy działalności NSZ – NZW na Lubelszczyźnie po lipcu 1944 r.* [w:] *Podziemie niepodległościowe*, red. W.L. Ząbek, Warszawa–Nadarzyn 1997, s. 55; *Druga konspiracja niepodległościowa. Tajne organizacje młodzieży szkolnej Lublina i Lubelszczyzny w latach 1945–1956*, oprac. J. Ziółek, Lublin 2001, s. 24, 90–91, 273.

²² AIPN Lu, Więzienie w Lublinie, 3/26, Księga główna więźniów śledczych, nr 177.

22 VI 5[1]^a – 14 IX 51 SEWERYN ROBAK¹

^a Zniszczony *Or.* ¹ Seweryn Robak, bliżej nieznanymi.

65. III 1951. Wozówka cegły, cyfry i litery ryte. Data:

19 [II]^a 51. R(OKU)^b / 14. III. 51.

^a Zniszczony *Or.* ^b Niezaznaczona abrewiacja *Or.*

66. 1950. Główka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, minuskuła z majuskułą:

Feliks Wła[dysław]^{a1} / ŁA[.]^bDZ²

^a Brak lub niezaznaczona abrewiacja *Or.* ^b Brak jednego znaku *Or.* ¹ Władysław Feliks, bliżej nieznanymi; może chodzić o Władysława Feliksa, syna Antoniego i Marii, ur. 14 I 1913 r., szewca, zam. Kępa Chotecka, pow. Puławy, aresztowanego z nakazu Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Lublinie z 16 III 1950 r., oskarżonego z art. 104, par. 3 kkwp, w więzieniu na Zamku Lubelskim od 25 XI 1950 r., gdzie przewieziono go z WUBP²³. ² Słowo prawdopodobnie niezwiązane z resztą napisu.

67. III 1950. Wozówka cegły, litery i cyfry ryte, ślady zacierania. Poświadczeniowa, majuskuła z minuskułą:

D. S.² 31. XII. 49 19 III . 50. 143¹ / 2 lata art(ykuł).³

¹ Odnosi się do art. z następnego wersu, piszący przeniósł je z powodu braku miejsca na dole. ² D.S., nieznanymi. ³ Art. 143 kkwp.

68. 1944–1953. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, minuskuła z majuskułą:

Fr. Wł.¹

¹ Prawdopodobnie inicjały Władysława Fr. (?) lub Franciszka Wł. (?).

69. 1951. Wozówka cegły, litery i cyfry ryte, napis zacierany. Poświadczeniowa, minuskuła z majuskułą (fot. 6):

P[.]^adzmański Jerzy¹ / 26. VI. 15. XII. 19. 51 [..]^a W(olność) I N(iezawistość)²

^a Zniszczone 1–2 litery *Or.* ¹ Jerzy P[.]dzmański, działacz WiN, bliżej nieznanymi.

² Zrzeszenie „Wolność i Niezawistość” (zob. nr 40).

70. 1944–1949. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła z minuskułą:

N¹. Wł. 8 VIII 4[.]^a

^a Brak lub zniszczona jedna cyfra *Or.* ¹ Odczyt niepewny.

71. XI 1950. Wozówka cegły, litery i cyfry ryte, ślady zacierania. Poświadczeniowa, majuskuła:

KWIECIEŃ EDWARD¹ / 10 XI. 50

¹ Edward Kwiecień, bliżej nieznanymi (por. nr 72).

72. III 1952. Wozówka cegły, litery i cyfry ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

²³ *Ibidem*, p. 263, nr 208.

KWIECIEŃ EDWARD¹ / 10. XI 5[0]^a – 31. III 1952

^a Zniszczony *Or.* ¹ Edward Kwiecień, bliżej nieznanany (por. nr 71).

73. 1944–1953. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

WIELEWSKI¹ / [.....]^a

^a Zniszczone słowo lub słowa i cyfry *Or.* ¹ Wielewski, bliżej nieznanany.

74. 1944–1953. Wozówka cegły, litery i cyfry ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

17 II / BONDYRA¹ 8

¹ Bondyra, bliżej nieznanany. W areszcie WUBP przebywało kilka osób o tym nazwisku. Być może chodzi o Mariana Bondyrę, syna Macieja i Rozalii, ur. 28 X 1923 r., rolnika, zam. Ciotusza Nowa Wieś, pow. Tomaszów Lubelski, zatrzymanego pod zarzutem przynależności do AK, w więzieniu na Zamku Lubelskim od 25 XII 1944 r., zwolniony 22 I 1945 r.²⁴

75. 1944–1953. Wozówka cegły, litery ryte. Sentencjonalna (?), majuskuła:

a) **OLE**

b) **WALCZY**

76. 1944–1953. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

K. Ł.¹ ²[.]^aOSP²

^a Zniszczona jedna litera *Or.* ¹ K. Ł., nieznanany. ² Prawdopodobnie niezwiązany z poprzednim.

77. 1944–1953. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

KWIE¹

¹ Prawdopodobnie niedokończone nazwisko.

78. 1944–1953. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, minuskuła z majuskułą:

Łabój Jan¹ / Witek [.....]^{a2} / Kraśnik³ zamieszkuje

^a Nieczytelne słowo *Or.* ¹ Odczyt niepewny, Jan Łabój (?), bliżej nieznanany.

² Witek z Kraśnika, bliżej nieznanany. ³ Kraśnik, miasto powiatowe w województwie lubelskim.

79. 1944–1953. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa (?), majuskuła:

ZANTAN¹

¹ Możliwe, że jest to nazwisko niemieckie.

80. 1944–1953. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

A(rmia)^a K(rajowa)^a Barwiński¹ / Barwiński Stanisław¹

^a Niezaznaczona abrewiacja *Or.* ¹ Stanisław Barwiński, członek (lub oskarżony o członkostwo) AK, bliżej nieznanany.

²⁴ AIPN Lu, Więzienie w Lublinie, 3/19, Księga główna więźniów śledczych, 1944–1945 r., nr 2117; *Księgi więzienia na Zamku w Lublinie 1944–1954*, t. 2: *Księga główna więźniów śledczych...*, s. 140.

81. 1950 (?). Wozówka cegły, litery i cyfry ryte. Poświadczeniowa, majuskuła z minuskułą:

^aCel 2. VII. 50^a / GŁĄB¹ / ZAMOŚĆ² JAW

^{aa} Wyryte płycej niż następne wersy, możliwe, że z nimi niezwiązane *Or.* ¹ Głąb z Zamościa, bliżej nieznany. ² Zamość, miasto powiatowe w województwie lubelskim.

82. VII 1951. Wozówka cegły, litery i cyfry ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

ŁAGOD JAN¹ / 23 – 51 – 07. 51

¹ Jan Łagod, bliżej nieznany.

83. 1944–1953. Wozówka cegły, litery ryte, napis zacierany. Poświadczeniowa, minuskuła:

Zofia / M[.]^acha[.]^awska¹

^a Nieczytelne 2–3 litery *Or.* ¹ Zofia M[.]cha[.]wska, bliżej nieznana.

84. 1944–1953. Główka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

ZDZIENICKI¹

¹ Zdzienicki, bliżej nieznany.

85. 1944–1953. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

ŚŁĄZAK / ZBI[GNIEW]^{a1}

^a Brak lub niezaznaczona abrewiacja *Or.* ¹ Zbigniew Ślązak, bliżej nieznany.

86. V 1950. Wozówka cegły, litery i cyfry ryte, ślady zacierania. Poświadczeniowa, majuskuła:

BICH[A lub O]^aWSKI I.¹ / 18 V 50

^a Nieczytelne *Or.* ¹ I. Bichawski lub Bichowski, bliżej nieznany.

87. 1944–1953. Wozówki i główki kilku cegieł, litery i rysunki ryte. Dowód twierdzenia Pitagorasa. Obok równań narysowany trójkąt Pitagorasa:

$$\text{a) } y = \frac{cb}{a+b} \qquad \frac{cb}{a+b}$$

$$\text{b) } x = ac$$

$$\text{c) } ay = by$$

$$\text{d) } x + y = c$$

88. 1944–1953. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

E[...]^a Wojs¹ Zielona²

^a Nieczytelne kilka liter *Or.* ¹ Wojs (Wajs?) z Lublina (?), bliżej nieznany. ² Może chodzi o ul. Zieloną w Lublinie.

89. 1944–1953. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła z minuskułą:

Kw. E.¹

¹ Kw. E., nieznanymi.

90. VII 1951. Wozówka cegły, litery, cyfry i symbol ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

MENDRYK¹ / (znak Polski Walczącej) ^{a1} V / 31.III.51 / 12 VII 51^a

^{aa} Wszystkie daty tworzą trzy wersy wyryte na wysokości litery K. Być może dopisywano je w miarę upływu czasu. ¹ Mendryk lub Mędryk, bliżej nieznanymi.

91. IX 1951. Główna cegły, litery i cyfry ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

M[.]^a 1 IX 51

^a Nieczytelna litera *Or*.

92. X 1946. Główna cegły, litery i cyfry ryte, napis zacierany. Poświadczeniowa, majuskuła:

K[...]^a / 12 X 46

^a Zniszczonych kilka liter *Or*.

93. 1944–1953. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła i minuskuła:

WIS[.]^aCKI Stefan¹

^a Zniszczone 2 litery *Or*. ¹ Stefan Wiśnicki (?), bliżej nieznanymi.

94. 1944–1953. Wozówka cegły, litery i cyfry ryte. Poświadczeniowa, minuskuła z majuskułą. Napis znajduje się na tej samej cegle co poprzedni:

0 14 17/18/19/20// Palon Stanisław¹ / z WALAWY²

¹ Stanisław Palon z Walawy, bliżej nieznanymi. ² Walawa, miejscowość w województwie podkarpackim.

95. 1944–1953. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, minuskuła z majuskułą. Napis znajduje się na tej samej cegle co poprzedni:

Płonka Walenty¹ / wieś Biała² / powiat rzeszowski

¹ Walenty Płonka z Białej, bliżej nieznanymi. ² Biała, miejscowość w powiecie rzeszowskim.

96. 1944–1953. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, minuskuła z majuskułą:

R. WŁ.¹

¹ Prawdopodobnie inicjały nazwiska i imienia.

97. VII 1948. Wozówka cegły, cyfry ryte. Data:

10. VII 48

98. II 1950. Wozówka cegły, litery i cyfry ryte. Poświadczeniowa, minuskuła:

O[.]^alin Jan¹ od II 50

^a Nieczytelna jedna litera *Or*. ¹ Jan O[.]lin, bliżej nieznanymi.

99. 1944–1953. Wozówka cegły, litery i cyfry ryte. Poświadczeniowa, minuskuła:
M. JÓ[....]^{a1} X 15

^a Nieczytelnych kilka liter *Or.* ¹ M. JÓ[....], bliżej nieznanymi.

100. 1944–1953. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, minuskuła:
St[.....]^ayn N¹

^a Zniszczone kilka liter *Or.* ¹ N. St[....]yn, bliżej nieznanymi.

101. VIII 1951. Wozówka cegły, cyfry ryte. Data:
28 VIII 51 r(ok)^a / 28 VIII

^a Niezaznaczona abreviacja *Or.*

102. IX 1946. Wozówka cegły, litery ryte, cyfry dopisane ołówkiem. Poświadczeniowa, majuskuła:

MOLIK¹ / 10 17 / 24 IX 46

¹ Molik, bliżej nieznanymi.

103. XI 1948. Wozówka cegły, litery i cyfry ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:
J^a JAR¹ / 17 XI 1948

^a Wpisane w trójkąt *Or.* ¹ J. Jar[...], bliżej nieznanymi.

104. VI 1949. Wozówka cegły, litery i cyfry ryte. Poświadczeniowa, majuskuła z minuskułą:

14 III / Z U Minom 15 // Z. R /-/-/ 48 17 VI 49 / ¹Dziennie¹

¹ Odczyt niepewny.

105. VIII 1950. Wozówka cegły, litery i cyfry ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:
LP¹ 23-8-50

¹ L. P., nieznanymi.

106. 1944–1953. Wozówka cegły, litery i cyfry ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:
ART(YKUŁ)^a 240

^a Niezaznaczona abreviacja *Or.*

107. 1944–1953. Wozówka cegły, litery i cyfry ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:
KS [...]aD[....]^a21

^a Zniszczonych kilka liter *Or.*

108. III 1951. Wozówka cegły, litery, symbol i cyfry ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

14. II 51 / 14. III. (dwa symbole Polski Walczącej)
M. L.¹ 1 VIII

¹ M. L., nieznanymi.

109. 1944–1953. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:
T. C. S.¹

¹ Inicjały bliżej nieznanymi osoby.

110. 1944–1953. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:
[...]^aLA[...]^aICZ / [.....]^a

^a Zniszczona nieznana liczba liter *Or.*

111. 1944–1953. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:
ARMIA

112. X 1949; III 1950. Wozówka cegły, litery i cyfry ryte. Poświadczeniowa, majuskuła z minuskułą:

a) Iw[...]^aSt¹[...] X 49[...]^aO[...]^a49

b) Ti. Wł.² 4 XII 49 16 III 50 r(ok)^b

^a Zatarło kilka znaków *Or.* ^b Niezaznaczona abrewiacja *Or.* ¹ Iw[...] St., nieznanym. ² Ti. Wł., nieznanym.

113. 1944–1953. Główka cegły, litery ryte. Poświadczeniowy, minuskuła i majuskuła:

W. Foks¹

¹ W. Foks, bliżej nieznanym.

114. 1944–1953. Wozówka cegły, ołówek. Poświadczeniowa, minuskuła:

Chonik Stanisław¹ / Walczymy do w[...]^a

^a Nieczytelnych kilka liter *Or.* ¹ Stanisław Chonik (Honik, Honig?), bliżej nieznanym.

115. 1944–1953. Główka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, minuskuła:

Wylym¹

¹ Wylym lub Wilim, nieznanym.

116. 1944–1949. Główka cegły, litery i cyfry ryte. Poświadczeniowa, minuskuła:

[...] ^a / W[...] ^a K / O [...] ^a / 18. III 4[...] ^b

^a Zniszczonych kilka znaków *Or.* ^b Zniszczona jedna cyfra *Or.*

117. 1944–1953. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa (?), majuskuła:

CELI I

118. 1944–1953. Wozówki i główki cegieł. Litery i znaki ryte. Poświadczeniowe, majuskuła:

a) M. T.

b) AK

c) II 45

d) KE

e) ANDRZ[EJ]

f) F

g) WAL

h) K

i) A

j) A. R. / D

k) 14.

l) IV E

ł) MP

m) CI

119. 1948. Wozówka cegły, cyfry ryte. Data:

10. VII 48

120. 1944–1953. Wozówka cegły, znaki ryte. Kalendarz:

12 X

II	II	II	II
II	II	–	II
I	II	–	II
I		–	II

121. 1944–1953. Wozówka cegły, znaki ryte. Kalendarz:

N	P	W	S	C	P	S
I						

122. 1944–1953. Wozówka cegły, znaki ryte. Kalendarz:

123. 1944–1953. Wozówka cegły, znaki ryte. Kalendarz:

W	S	C	P	S	N	P
II	I	I	I	I	6	\
I	I	II	I	I	P	

124. 1950–1953. Główka cegły, znaki ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

[...] ^a / W. [...] ^a K / O I [...] ^a / 18 III 5[...] ^b

^a Zniszczonych kilka znaków Or. ^b Zniszczona cyfra Or.

C. Piwnica nr 6

125. 1944–1953. Wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowa, majuskuła:

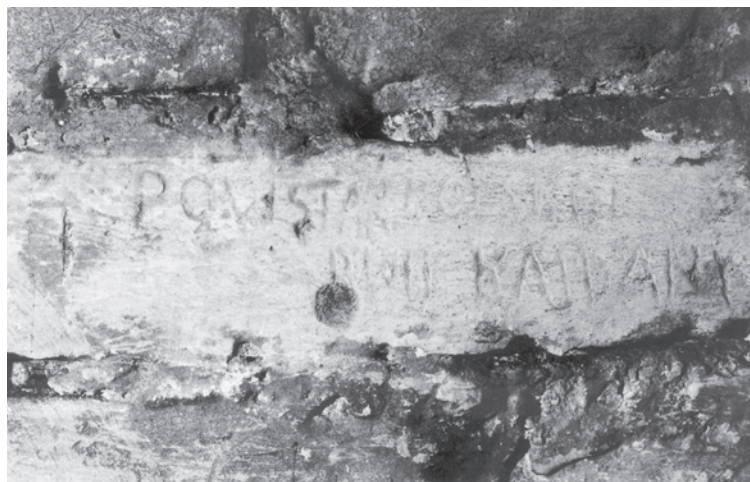
D. LENA¹

¹ D. Lena, bliżej nieznany/nieznana; możliwe, że nazwisko nie zostało dokończono (Lenart?).

126. Napis współczesny. Korytarz, wozówka cegły, litery ryte. Poświadczeniowy, majuskuła:

MELINA / WALDKA

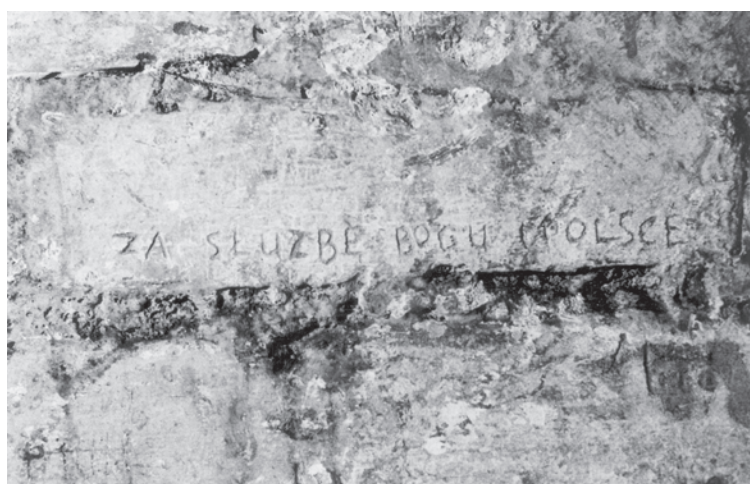
Paweł Madejski (ur. 1976) – historyk, doktor nauk humanistycznych, adiunkt w Instytucie Historii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, specjalizuje się w historii starożytnej i epigrafice, ze szczególnym uwzględnieniem napisów nowożytnych i najnowszych.

Fot. 1

Fot. 2

Fot. 3

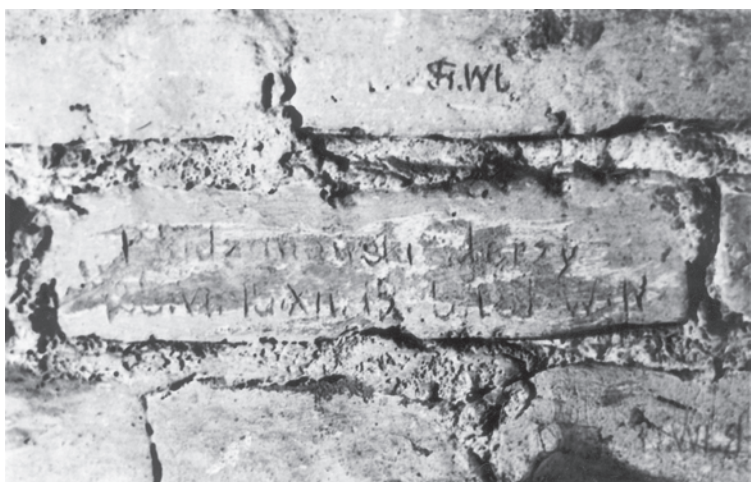

Fot. 4

Fot. 5

Fot. 6